УДК 821.161.2-31.09 Нечуй-Левицький
DOI: 10.17721/2413-7065.3(100).2026.372583
ISSN(print) 2413-7065
ISSN(online) 2413-7103

ХУДОЖНЯ РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ПРОБЛЕМИ ВИБОРУ В РОМАНІ ІВАНА НЕЧУЯ-ЛЕВИЦЬКОГО «ГЕТЬМАН ІВАН ВИГОВСЬКИЙ»

Людмила МЯЛКОВСЬКА
orcid.org/0000-0002-9044-1496
доктор філологічних наук, професор
Луцького національного технічного університету
email: myalkovskaludmila@gmail.com

Анотація. *У статті досліджено художню репрезентацію проблеми політичного вибору Івана Виговського в історичному романі Івана Нечуя-Левицького «Гетьман Іван Виговський». Проаналізовано мотиви гетьманських рішень та їхній вплив на перебіг політичних і воєнних подій та долю України. Розкрито особливості світогляду історичних персонажів, їхні морально-етичні орієнтири і прагнення до розбудови української державності, а також мотиви особистої вигоди героїв. Визначено повчальне значення твору для осмислення проблеми національного вибору.*

Ключові слова: *Іван Нечуй-Левицький, українська романістика, історичний роман, козацтво, національна самоідентифікація, проблема вибору, національне самоствердження.*

Постановка проблеми. Українознавець і патріот Іван Нечуй-Левицький, щиро вболіваючи за долю свого народу та роздумуючи над вирішенням проблеми низького рівня національної свідомості українців, чудово розумів важливість історичних подій гетьманської минувшини, які художньо представив у власному історичному романі «Гетьман Іван Виговський». Відтворюючи складні політично-історичні віхи української минувшини, класик розкриває внутрішній світ своїх персонажів і повчає майбутні покоління.

Гетьман Іван Виговський у творі Нечуя-Левицького зображений у суперечливій динаміці власних патріотичних, особистих, політичних прагнень та реальних історичних можливостей доби. Митець пропонує на розгляд читачеві неординарну історичну особистість українського політика і шляхтича, який прагнув добра Україні та українському народу, проте обирав між московським та варшавським політичними центрами, а не мислив суверенно.

Неоднозначний, проте цілком позитивний герой Івана Нечуя-Левицького роздумує і вагається, змінює орієнтир, внутрішньо картає себе замість того, щоби прагматично шукати реальні шляхи та можливості в історико-політичній ситуації, що склалася в Україні й навколо неї. У творі тісно переплетені особисте із суспільним та національним, внутрішньополітичне із зовнішньополітичним.

Актуальність дослідження викликана важливістю комплексного розуміння художньої репрезентації проблеми політичного вибору в романі Івана Нечуя-Левицького «Гетьман Іван Виговський», виявлення та подальшого аналізу причин залежності України від поневолювачів та визначення ролі українських політичних діячів у формуванні української самостійності та мирного й суверенного життя України як держави. Аналіз такої проблематики дає можливість краще

© Мялковська Л.
Ліцензія Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)

зрозуміти характерні риси світогляду Івана Нечуя-Левицького та політико-історичні події, які відбувалися чи відбуваються в Україні.

Аналіз досліджень та публікацій. Художня інтерпретація проблеми політичного вибору гетьмана Виговського у репрезентації класика української прози на сьогодні залишається недостатньо вивченою у літературознавчих розвідках та статтях. Попри значну кількість наукових праць, присвячених різним аспектам творчості Івана Нечуя-Левицького, художня репрезентація проблеми вибору в романі «Гетьман Іван Виговський» залишається недостатньо дослідженою вітчизняними науковцями.

«Прикметно, що в останнє десятиліття віку XIX проблему вибору порушували і прозаїки, і драматурги, і поети. Такий стан речей пояснюємо прагненням вітчизняних авторів закцентувати увагу сучасників на злободенних подіях. Іван Виговський у романі Левицького справді перебуває в постійному протистоянні, найперше між своїм внутрішнім світом і зовнішніми (політичними) обставинами часу він звик приховувати свої справжні думки, поміркований політик усією душею турбується теперішнім і майбутнім України», – наголошують науковці В. Мелешко і М. Степаненко [4, с. 175].

Історична проза Івана Нечуя-Левицького неодноразово ставала предметом літературознавчих студій, у яких увагу зосереджено на особливостях художнього осмислення минулого України, авторській концепції історії, поетиці історичного роману, специфіці характеротворення та взаємодії документального й художнього начал. Одним із найбільш ґрунтовних досліджень у цьому напрямі є монографія А. Калинчук «Історичні романи І. Нечуя-Левицького: особливості поетики», у якій дослідниця комплексно розглядає особливості творчого формування історичних поглядів письменника, їхню проблематику, авторську позицію, сюжетно-композиційну організацію, хронотоп, систему персонажів та засоби художньої характеристики. «В історичних творах І. Нечуя-Левицького переважає хронікальний принцип композиції. У них спостерігається розгорнутий конфлікт, повнокомпонентність мотивів», – зазначає авторка [2, с. 9].

Безпосередньо проблеми художньої інтерпретації постаті Івана Виговського стосується праця О. Поди. Дослідниця розглядає образ гетьмана в широкому історіографічному та літературному контексті, зіставляючи художню інтерпретацію Нечуя-Левицького з попередніми історичними й літературними трактуваннями цієї постаті. Такий підхід важливий для розуміння того, що образ Виговського в романі є результатом не механічного відтворення історичних фактів, а їхнього авторського переосмислення, яке розкривається за допомогою листування автора, зокрема з М. Грушевським [8, с. 46].

Особливості історичної концепції письменника розглянуто також у дослідженні Т. Бикової, де роман «Гетьман Іван Виговський» інтерпретується з погляду співвідношення авторської художньої концепції з традицією козацького літописання. Дослідниця наголошує на тому, що Нечуй-Левицький не обмежується хронікальним відтворенням подій, а створює власну інтерпретацію історичної дійсності, зокрема періоду правління Івана Виговського. Вона зауважує, що «Іван Виговський – це образ

національного очільника, який із власної політичної зрілості та розуміння ухвалював складні рішення, які стосувалися майбутнього українського народу. У творі він є не просто гетьманом, а уособленням прагнення до незалежності України в умовах зовнішнього тиску з боку Московії та Польщі» [1, с. 314]. Це дає підстави розглядати політичні рішення гетьмана як частину ширшої авторської моделі української історії.

Важливим для дослідження історіософського аспекту роману є також напрацювання В. Пустовіт. Науковиця акцентує на особливостях реалізації історичної тематики, співвідношенні історичного факту та художнього домислу, а також на морально-етичних критеріях, через які письменник оцінює події минулого. Особливого значення набувають виділені нею мотиви віри, обов'язку, лицарської честі, незламності козацького духу та пошани до гетьманської влади. Вона показує, що «мистецько-естетичний авторський задум роману забезпечується творчим використанням народнопоетичних мотивів, серед яких вирішальну роль відведено народній символіці, вірі, обов'язку, лицарській честі, незламності козацького духу, пошані до гетьманства» [10, с. 207].

Історичний вимір роману досліджують О. Сліпушко та А. Катюжинська. Звернення авторів до літописної традиції дає змогу простежити, яким чином письменник використовує історичні джерела та переосмислює їх у художньому тексті. Для проблеми політичного вибору це особливо важливо, оскільки поведінка Виговського та інших політичних діячів роману постає на тлі конкретної історичної ситуації, а авторська оцінка подій формується через вибір і художню організацію історичного матеріалу. Науковиці зазначають, що «історична проза І. Нечуя-Левицького відзначається авторськими історіософськими та ідейно-естетичними поглядами, основується на особистому осмисленні й трактуванні української історії» [11, с. 152].

Окремий аспект історичної репрезентації роману становить дослідження О. Немировської. Авторка аналізує мовні засоби репрезентації історичного часу, що сприяють відтворенню конкретної епохи та формуванню відповідного історико-культурного тла твору [5, с. 224].

Проблема історичної достовірності та специфіки художнього освоєння минулого пов'язана також із ширшим колом досліджень історичної прози Нечуя-Левицького. Значущим для розуміння образу Виговського є також дослідження І. Коляди та Ю. Макарчук, у якому увагу зосереджено на особливостях авторського трактування історичної постаті [3, с. 5]. Наявність цієї праці свідчить про тривалий науковий інтерес до проблеми художньої оцінки гетьмана в романі.

Важливим контекстом для інтерпретації роману є дослідження І. Приходька, оскільки воно дає змогу розглядати історичну прозу письменника крізь призму його національного світогляду. У такому контексті звернення Нечуя-Левицького до постаті Виговського набуває не лише історико-художнього, а й виразного націєцентричного значення: минуле стає засобом осмислення української державницької традиції та проблеми національної самоорганізації [9, с. 49].

Отже, наукова література демонструє достатньо широкий спектр підходів до роману «Гетьман Іван Виговський»:

поетологічний (А. Калинчук), історіографічний та образологічний (О. Пода, І. Коляда, Ю. Макарчук), історіософський (Т. Бикова), фольклористичний (В. Пустовіт), літописно-інтертекстуальний (О. Сліпушко, А. Катюжинська), ономастичний (О. Немировська) та націєцентричний (І. Приходько).

Водночас різноплановість наукових підходів засвідчує багатошаровість художньої структури твору та відкриває можливості для подальшого вивчення його проблематики. Одним із таких аспектів є осмислення рішень і вчинків І. Виговського в контексті складних суспільних суперечностей, що визначають розвиток подій та долі персонажів.

Належної уваги потребує з'ясування мотивів вибору гетьмана, співвідношення його державницьких прагнень і особистих амбіцій, впливу внутрішніх суперечностей козацької еліти та зовнішніх обставин на його рішення, а також авторської оцінки їхніх наслідків для українського суспільства. Водночас у наукових працях ці питання здебільшого розглядаються побіжно, у межах ширших студій, присвячених історичній достовірності твору, його поетиці, образу гетьмана, літописним джерелам, фольклорним мотивам та особливостям авторської інтерпретації історичних подій. Це зумовлює необхідність цілісного розгляду вчинків і рішень І. Виговського, їхніх передумов та наслідків, що дасть змогу глибше розкрити авторське бачення складних суспільних процесів, відображених у романі.

Саме такий аспект дає можливість по-новому прочитати роман Нечуя-Левицького – не лише як художню реконструкцію доби Руїни, а як літературне осмислення відповідальності політичної еліти за вибір державницької стратегії України.

Метою статті є аналіз репрезентації проблеми політичного вибору в історичному романі Івана Нечуя-Левицького «Гетьман Іван Виговський», з'ясування мотивів і суперечностей, що визначають політичні рішення головного героя, а також осмислення їхнього впливу на долю України в умовах політичної нестабільності та бездержавності. Особливу увагу приділено співвідношенню державницьких прагнень, особистих амбіцій, морально-етичних орієнтирів гетьмана та внутрішніх і зовнішніх чинників, що визначали його політичну стратегію.

Виклад основного матеріалу. Історичний роман «Гетьман Іван Виговський», створений і опублікований наприкінці XIX століття, вирізняється широким географічним охопленням подій: їхня дія розгортається на теренах Лівобережної та Правобережної України, а також Польщі. Події твору починаються після підписання Переяславської угоди (1654) та тривають до трагічної смерті гетьмана І. Виговського (1664). Це час розколу козацької еліти та шляхти, боротьби за владу та пошук політичного курсу України між двома імперіями: Річчю Посполитою та Московським царством.

Іван Нечуй-Левицький наголосив у романі, що українці прагнуть самостійності: «Київ уже давно мав магдебурзьке право: своє міське самоправленство і свій суд. Кияни боялись, щоб польські пани та магнати не одняли од їх міського самоправленства, і дуже були раді, що тепер польські пани, пущені Богданом на Україну ще по Зборовському трактатові, вже не вернуться ні в свої маєтності, ні до Києва, і само по собі не

накладуть руки на магдебургію Києва» [6, с. 11]. І через образ І. Виговського автор розкриває прагнення українців до збереження власних вольностей та суверенітету, осмислює складність вибору гетьмана та наслідки його рішень для України. Водночас автор показує внутрішні суперечності українського суспільства, зумовлені відсутністю єдності між народом, козацтвом і старшиною, а також різним баченням подальшого розвитку України представниками тогочасної еліти. Ці суперечності не залишаються лише тлом для зображення діяльності гетьмана, а безпосередньо впливають на перебіг подій і визначають трагічність його становища. Відтак авторська концепція вибору формується не лише через характеристику центрального героя, а й через зіставлення його позиції з поглядами та вчинками інших персонажів.

У романі така взаємодія різних позицій реалізується через систему взаємопов'язаних образів, у центрі якої перебуває постать І. Виговського. Його вчинки, внутрішні сумніви та взаємини з іншими героями дають змогу розкрити проблему відповідальності історичної особистості за прийняті рішення та їхні наслідки для суспільства. Водночас автор не обмежується зображенням позиції гетьмана, а репрезентує різні погляди на майбутнє України, представлені виразниками козацької старшини, рядового козацтва, духовенства та шляхетського середовища. Зіткнення цих позицій увиразнює внутрішню роз'єднаність українського суспільства доби Руїни та дає можливість простежити, як особисті переконання, станові інтереси й суспільні обставини впливають на вибір історичних діячів.

Особливого значення набуває протиставлення Виговського та інших персонажів, через яке автор підкреслює відмінності в їхньому розумінні суспільного устрою, особистої відповідальності та майбутнього України. Образи Юрія Немирича, Мартина Пушкаря, Чорноти, Олесі Стеткевичівни, представників козацтва й духовенства формують своєрідне художнє поле, у якому виявляються різні моделі поведінки та способи осмислення історичних обставин. Тому вибір Виговського в романі постає не ізольованим рішенням окремої історичної постаті, а складовою ширшого конфлікту між різними суспільними орієнтаціями.

У такий спосіб письменник показує, що драматичні наслідки доби визначалися не лише зовнішніми обставинами, а й внутрішньою роз'єднаністю українського суспільства, суперечностями між старшиною та козацтвом, особистими амбіціями окремих діячів і відсутністю спільного бачення майбутнього країни. Через зіставлення різних персонажних позицій Нечуй-Левицький формує власну оцінку історичних подій та спонукає читача замислитися над відповідальністю суспільства й окремої особистості за зроблений вибір.

Дослідники М. Степаненко та В. Мелешко стверджують, що Іван Нечуй-Левицький «прагнув неупереджено поглянути на історію своєї землі, котру часто вважали складником загального російського (або польського) історичного процесу», а «проблема вибору» у митця, за їхніми словами, «особливо у великих словесних полотнах, домінує над іншими. Саме тому, вважаємо, Нечуя-Левицького так притягувала доба Руїни, зосібна постать Виговського» [4, с. 174].

Зовнішність І. Виговського письменник змальовує засобами героїзації,

порівнюючи його із середньовічним лицарем: «Мужній, з широкими плечима, з дужими руками, тонкий та рівний станом Іван Остапович був гарний верхом на коні, неначе він зійшов в купі з конем з картини якогось великого маляра і несподівано загарцював серед тісної узької улички Старого міста, неначе пишний середньовіковий лицар серед чорного задимленого німецького бурга» [6, с. 20]. Таке порівняння увиразнює мужність, силу та шляхетність героя, формуючи його образ як людини, здатної до активної дії та відповідальних рішень.

Водночас автор не обмежується зовнішньою характеристикою Виговського, а вводить у художню структуру роману мотиви, що передбачають драматичний розвиток його долі. Одним із таких прийомів є сон Олесі Стеткевичівни, у якому образ коня набуває символічного значення: Виговський то постає вершником, то опиняється під ногами тварини. Така повторюваність мотиву верхової їзди передає нестійкість становища героя та передчуття майбутніх випробувань: «Снилось мені, десь я неначе йду до святої Софії, а ви катаєте на страшному коні. Дивлюсь – то ви були на коні, а то вже під конем. Кінь скажено прихає, пашить паром та все топче вас копитами, топче і біжить, а ви все лежите під ним. Я почала кричати на людей, щоб рятували вас. Коли гляну, ви знов на рвучкому коні гарцюєте на майдані, а потім дивлюсь – ви знов під конем. Господи, як я перелякалась!» [6, с. 20]. Лицарська характеристика головного героя та символічний мотив сну доповнюють одне одного: перша акцентує його силу й потенціал як історичної постаті, тоді як друга – передає драматизм його подальшої долі.

Образ Івана Остаповича Виговського має патріотичні, подекуди честолюбні риси українського шляхтича. Автор зобразив гетьмана шанобливим, освіченим та делікатним: «Виговський низько поклонився митрополитові… поцілував владику в руку і знов низько поклонився… Виговському самому було до вподоби, що владика не хоче присягати Москві.., але він не насмілився виявити своїх потайних власних думок і мовчав; він мусив чинити волю і наказ гетьмана» [6, с. 2].

І. Виговський у творі часто таємно роздумує над чимось, не висловлюючи власних думок іншим через складність ситуації чи несприятливі обставини. Так міркує майбутній гетьман над вибором нареченої: «Треба сватати Олесю, хоч би прийшлося вихопити й видерти її з рук гордовитої високої рідні. Вона поважна й розумна, як теперішня Богданова жінка Ганна; вона зуміє добре вдержувати мій дім, може, колись і гетьманський» [6, с. 24]. Через негативний політичний вплив Москви Виговський теж таємно задумав відірвати від неї Україну та укласти угоду з Польщею. Проте Гадяцький трактат не набув політичної ваги, а пропольський курс гетьмана призвів до значного спротиву козацтва і народу, які виступали проти шляхетського гніту Польщі. Розкол суспільства, що репрезентується в образах І. Виговського та сім'ї козака Демка Лютая, переростає у братовбивчу війну. Політичний вибір Виговського не призводить до єдності між гетьманом і козаками, а, навпаки, стає причиною війни в Україні та знищення гетьманської влади самого Виговського, якого зрештою стратили поляки.

Історичний роман Івана Нечуя-Левицького показує, що представники

української еліти відчувають себе «затиснутими» між Москвою та Варшавою, обирають одну сторону або іншу, не маючи одностайності між собою, єдності політичного курсу, а найтрагічніше – можливостей для суверенної української державності та відчуття власної національної самості. Дружина Виговського Олеся теж не орієнтується на український козацький центр: «Люблю більш за все Варшаву, хоч я й не католичка. Місто веселе, людне. Там і королівський двір, і сенатори, і магнати з усієї Польщі й України: є на що подивитись, є чим себе розважити. Туди тягне мою душу, а не до Чигирина, де повно козаків та гармат… їй заманулось, щоб вона вийшла таки заміж за Виговського, але щоб вік свій звікувати з ним в Варшаві, а не в Чигирині» [6, с. 27].

В образі Олесі письменник увиразнив не лише проблему особистого вибору, а й ширшу проблему національної самоідентифікації української еліти. Її тяжіння до Варшави, відчуження від Чигирина та козацького середовища символізують духовну й політичну орієнтацію частини тогочасного суспільства на чужі центри сили. Водночас така позиція контрастує з авторським розумінням необхідності розбудови власного національного простору, збереження української мови, культури, утвердження політичних прав і самобутності українського народу. Саме тому політичний вибір героїв у романі набуває значення не лише ситуативного рішення, а й виявляє їхнє ставлення до перспектив розвитку української держави. Таке розуміння національних пріоритетів не є випадковим для художнього світу класика: воно узгоджується з його послідовно висловленими поглядами на становище України, її культурні права та перспективи національного розвитку. Тож звернення до публіцистики Івана Нечуя-Левицького дає змогу виразніше окреслити ідейне підґрунтя його художньої інтерпретації історичних подій.

У своїх публіцистичних працях Іван Нечуй-Левицький наголошував: «Україна буде і мусить домагатися прав своєї національності, свого язика в усіх школах і громадському житті, адміністрації, права вольної преси, права заводити усякі наукові й суспільні товариства, які потрібні для широкого ліберально-прогресивного розвитку усієї маси нації зверху до самого дна» [7, с. 15]. Така програмна позиція письменника дає підстави розглядати його історичну прозу як продовження послідовного осмислення проблеми національного самоствердження України. У романі «Гетьман Іван Виговський» сформульовані раніше переконання набувають художнього втілення через зображення складної політичної ситуації XVII століття, коли питання збереження української автономії та державних прав безпосередньо залежало від політичного вибору гетьмана й позиції козацької старшини. Відтак історичне минуле в романі постає не лише предметом художньої реконструкції, а й засобом роздумів автора над закономірностями національного розвитку.

Політичні рішення І. Виговського автор співвідніс із ширшим питанням: яким має бути шлях України до збереження і розбудови власної політичної та культурної самобутності. У цьому контексті особливої ваги набуває протиставлення державницької орієнтації гетьмана внутрішнім чварам, особистим амбіціям та інтересам частини старшини.

Показово, що висловлена Нечуєм-Левицьким ще в ранньому літературно-публіцистичному доробку вимога забезпечення Україні права на власний національний і культурний розвиток у романі трансформується в художню проблему національної самоідентифікації. Автор ніби переносить читача в історичну ситуацію, де наслідки неправильного політичного вибору стають особливо очевидними: відсутність єдності послаблює державу, створює сприятливі умови для зовнішнього втручання та, зрештою, призводить до втрати політичної суб'єктності. Тому образ Виговського в романі доцільно розглядати крізь призму всієї національно-політичної концепції письменника, у якій право українського народу на самостійний розвиток є однією з визначальних цінностей.

Висновки. Отже, проблема політичного вибору, порушена Іваном Нечуєм-Левицьким у романі «Гетьман Іван Виговський», виходить далеко за межі зображення конкретних історичних подій XVII століття та набуває виразного національно-політичного звучання. Через художнє осмислення доби Руїни письменник порушив питання національної ідентичності, державної самостійності та геополітичної орієнтації України. Особливої гостроти ці проблеми набувають у ситуації, коли українська політична еліта виявляється нездатною до єдності та вироблення спільної стратегії власного державного розвитку. Розкол серед козацької старшини, боротьба за особистий вплив та владу, суперечність між приватними та загальнодержавними інтересами стають одними з головних чинників національної трагедії у творі.

Важливе місце в авторській концепції посідає протиставлення українських державницьких прагнень політиці Московського царства. Гетьман та його однодумці усвідомлюють небезпеку прогресуючої втрати українських вольностей, традиційного устрою, законів і культурної самобутності України, її політичної суб'єктності під впливом Москви. Тому політичний курс І. Виговського постає як пошук альтернативної моделі розвитку України, заснованої на прагненні збереження її політичних прав, захисту інтересів українського народу, козацького війська і старшини, забезпечення можливості самостійного державного устрою. У цьому аспекті письменник підкреслює освіченість, гуманізм, дипломатичні здібності та політичний розум головного героя роману, протиставляючи їх деспотизму й політичній обмеженості тогочасних імперських правителів Варшави і Москви.

Водночас Іван Нечуй-Левицький показує трагізм ситуації, у якій навіть обґрунтовані державницькі прагнення не можуть бути реалізовані за відсутності єдності українського соціуму. Внутрішні суперечки, взаємна недовіра та боротьба різних угруповань козацької верхівки, на жаль, спричинили політичну нестабільність і поглибили руйнівні процеси. Особливо критично автор ставиться до представників старшини, які у переважній більшості виступають за власні інтереси замість національних потреб українського народу. Відрив політичної еліти від суспільства, її нездатність до консолідації та відповідального державного мислення, за художньою логікою твору, неминуче призвели до послаблення України.

Таким чином, історичний роман

Івана Нечуя-Левицького «Гетьман Іван Виговський» має виразне повчальне значення. Осмислюючи події минулого, письменник фактично застерігає сучасників від внутрішнього розбрату, нехтування власними державними інтересами та сліпої довіри іноземним імперським політичним центрам. Головним уроком історії у творі постає необхідність політичної єдності, відповідальності національної еліти перед народом і послідовного відстоювання права України на власний державний шлях. Саме тому художня інтерпретація політичного вибору гетьмана І. Виговського дає можливість розглядати роман не лише як твір про минуле, а також як застереження щодо наслідків політичної недалекоглядності, егоїзму та втрати національної суб'єктності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бикова, Т. В. Національний характер героїв у романі І. Нечуя-Левицького «Гетьман Іван Виговський». *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія Філологія. Журналістика.* 2025. Т. 36 (75). № 5. Ч. 1. С. 313–318. URL: https://doi.org/10.32782/2710-4656/2025.5.1/50

2. Калинчук, А. М. Історичні романи І. Нечуя-Левицького: особливості поетики. Київ, 2012. 164 с.

3. Коляда, І., Макарчук, Ю. Образ гетьмана Івана Виговського в оцінці І. Нечуя-Левицького. *Історія в школі.* 2006. № 7–8. С. 4–6.

4. Мелешко, В., Степаненко, М. Художня реалізація проблеми вибору в романі Івана Нечуя-Левицького «Гетьман Іван Виговський». *Гадяцька унія 1658 року: контроверсії минулого і сучасність*: збірник статей за матеріалами Міжнародної наукової конференції (4–5, 16–17 вересня 2008 року). Полтава, 2009. С. 174–178. URL: https://pano.pl.ua/file/book/Ermak.pdf

5. Немировська, О. Хронотоп дороги в жанрі історичного роману (на матеріалі роману І. С. Нечуя-Левицького «Гетьман Іван Виговський»). *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. Михайла Коцюбинського. Серія Філологія.* Вінниця, 2006. Вип. 8. С. 222–228.

6. Нечуй-Левицький, І. Гетьман Іван Виговський. URL: https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=902

7. Нечуй-Левицький, І. Непотрібність великоруської літератури для України і для слов'янщини (Сьогочасне літературне прямування). Правда. Львів, 1878. С. 1–41.

8. Пода, О. Ю. Листування І. С. Нечуя-Левицького і М. Грушевського (до питання про вивчення історичних романів Нечуя-Левицького «Князь Єремія Вишневецький», «Гетьман Іван Виговський»). *Наукові записки Харківського державного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди. Серія Літературознавство.* Харків, 1998. Вип. 5 (16). С. 44–49.

9. Приходько, І. Тема України і національної зради у творчості І. Нечуя-Левицького. *Дивослово.* 2001. № 3. С. 48–54.

10. Пустовіт, В. Ю. Народнопоетичні мотиви в історичному романі І. Нечуя-Левицького «Гетьман Іван Виговський». *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія Філологія. Журналістика.* 2021. Т. 32 (71). № 6. Ч. 2. С. 207–211. URL: https://doi.org/10.32838/2710-4656/2021.6-2/35

11. Сліпушко, О., Катюжинська, А. Історичні ремінісценції козацьких літописів у романі І. Нечуя-Левицького «Гетьман Іван Виговський». *Літературознавчі студії.* 2019. Вип. 3 (57). С. 151–159.

REFERENCES

1. Bykova, T. (2025). The National Character of the Heroes in I. Nechui-Levytskyi's Novel "Hetman Ivan Vyhovskyi". *Scientific Notes of the V. I. Vernadsky Taurida National University. Series: Philology. Journalism*, Vol. 36 (75), No. 5, Part 1, pp. 313–318. [online]

Available at: https://doi.org/10.32782/2710-4656/2025.5.1/50 [in Ukr.]

2. Kalynchuk, A. (2012). *Historical Novels by I. Nechui-Levytskyi: Peculiarities of Poetics.* Kyiv, 164 p. [in Ukr.]

3. Koliada, I., Makarchuk, Yu. (2006). The Image of Hetman Ivan Vyhovskyi in the Assessment of I. Nechui-Levytskyi. *Istoriia v shkoli* (History at School), No. 7–8, pp. 4–6 [in Ukr.]

4. Meleshko, V., Stepanenko, M. (2009). Artistic Realization of the Problem of Choice in Ivan Nechui-Levytskyi's Novel "Hetman Ivan Vyhovskyi". *Hadiak Union of 1658: Controversies of the Past and Present*: Collection of Articles Based on the Materials of the International Scientific Conference, Poltava, pp. 174–178. [online] Available at: https://pano.pl.ua/file/book/Ermak.pdf [in Ukr.]

5. Nemyrovska, O. (2006). The Chronotope of the Road in the Historical Novel Genre (Based on I. S. Nechui-Levytskyi's Novel "Hetman Ivan Vyhovskyi"). *Scientific Notes of Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University. Series: Philology*, No. 8, pp. 222–228 [in Ukr.]

6. Nechui-Levytskyi, I. *Hetman Ivan Vyhovskyi.* [online] Available at: https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=902 [in Ukr.]

7. Nechui-Levytskyi, I. (1878). The Uselessness of Great Russian Literature for Ukraine and the Slavic World (Contemporary Literary Trend)]. *Pravda*, Lviv, pp. 1–41 [in Ukr.]

8. Poda, O. Yu. (1998). Correspondence between I. S. Nechui-Levytskyi and M. Hrushevskyi (on the Study of Nechui-Levytskyi's Historical Novels "Prince Yeremiia Vyshnevetskyi" and "Hetman Ivan Vyhovskyi"). *Scientific notes of Kharkiv H. S. Skovoroda National Pedagogical University. Literary Studies*, No. 5 (16), pp. 44–49 [in Ukr.]

9. Prykhodko, I. (2001). The Theme of Ukraine and National Betrayal in the Works of I. Nechui-Levytskyi. *Dyvoslovo*, No. 3, pp. 48–54 [in Ukr.]

10. Pustovit, V. (2021). Folk-Poetic Motifs in I. Nechui-Levytskyi's Historical Novel "Hetman Ivan Vyhovskyi". *Scientific Notes of Taurida National V. I. Vernadsky University*, Vol. 32 (71), No. 6, Part 2, pp. 207–211. [online] Available at: https://doi.org/10.32838/2710-4656/2021.6-2/35 [in Ukr.]

11. Slipushko, O., Katiuzhynska, A. (2019). Historical Reminiscences of Cossack Chronicles in I. Nechui-Levytskyi's Novel "Hetman Ivan Vyhovskyi". *Literaturoznavchi studii* (Literary Studies), Vol. 3 (57), pp. 151–159 [in Ukr.]

Summary

ARTISTIC REPRESENTATION OF THE PROBLEM OF CHOICE IN IVAN NECHUI-LEVYTSKYI'S NOVEL "HETMAN IVAN VYHOVSKYI"

Liudmyla MIALKOVSKA
orcid.org/0000-0002-9044-1496
Doctor of Philological Sciences, Professor
Lutsk National Technical University
email: myalkovskaludmila@

The relevance of this study. The historical prose of Ivan Nechui-Levytskyi occupies an important place in Ukrainian literature because it combines artistic interpretation of the national past with reflection on the political, social, and moral problems of Ukrainian society. His historical novel Hetman Ivan Vyhovskyi is particularly significant for understanding the complex political circumstances of the seventeenth century, the period of the Ruin, and

the difficulties associated with preserving Ukrainian political autonomy. The problem of choice represented in the novel remains relevant because the author's interpretation of the past raises broader questions concerning national identity, political responsibility, unity of the elite, and the ability of a society to pursue an independent state-building strategy.

The **purpose** of the study is to investigate the artistic representation of choice in Ivan Nechui-Levytskyi's Hetman Ivan Vyhovskyi, elucidating the motives and contradictions that influence the political decisions of the main character, as well as comprehending their influence on the fate of Ukraine in the context of political instability and statelessness.

Conclusions. The problem of political choice, introduced by Ivan Nechui-Levytskyi in Hetman Ivan Vyhovskyi, goes far beyond the depiction of certain historical events of the 17th century and gains a notable national-political significance. The author, through the creative portrayal of the Ruin period, raised issues of the creative portrayal of the Ruin period, raised issues on national identity, state independence, and Ukraine's geopolitical orientation. The split among the Cossack elite, the struggle for personal influence and dominance, and the contradiction between personal and national interests become some of the main factors of the national tragedy in the work. Reflecting on past events, the writer in fact warns contemporaries against internal strife, neglecting their state interests, and blind trust in foreign imperial political centers. The main lesson of history in the work is the necessity of political unity, the responsibility of the national elite to the people, and the consistent defence of Ukraine's right to its own state path.

Keywords: Ivan Nechui-Levytskyi, Ukrainian novelistics, historical novel, Cossacks, national self-identification, problem of choice, national self-affirmation.

Отримано редакцією/ Received: 10.08.26
Прорецензовано / Revised: 17.08.26
Схвалено до друку / Accepted: 18.08.26